

» ptáci našich lesů

PUŠTÍK BĚLAVÝ (*STRIX URALENSIS*)

Robert Doležal

V naší přírodě se můžeme setkat se dvěma druhy sov rodu *Strix* – puštík. Jedním je běžný puštík obecný (*Strix aluco*), který se vyskytuje i v těsné blízkosti lidských sídel, tím druhým je pak mnohem vzácnější puštík bělavý, který u nás ještě na přelomu 19. a 20. století obýval Šumavu. Poslední údaje o jeho hnázdení v této oblasti pocházejí z let 1921–22. Později zde byl puštík bělavý považován za vyhynulý druh, i když není vyloučeno přežívání zbytkové populace. Od roku 1990 bylo přistoupeno k reintrodukci puštíků bělavých v NP Šumava, která navazovala na jejich vysazování v oblasti sousedního Bavorského národního parku (Šťastný et al., 2006).

Rozšíření

Puštík bělavý obývá severské boreální lesy – taigu od Norska po Japonsko, přičemž v tomto souvislému areálu vytváří několik forem lišících se např. odstínem zbarvení. V severní Evropě jsou jeho domovem především jehličnaté lesy, ale v případě ostrůvkovitého středo-evropského areálu dává přednost listnatým lesům horských poloh. Zde se jedná nejspíše o glaciální relikty (Hudec a kol., 2005). Šumava – dříve jediné hnázdiště tohoto druhu u nás, tvoří nejzápadnější hranici jeho rozšíření. V současnosti čítá zdejší populace min. 10–20 páru. Další izolovaná populace o 25–30 párech leží v Moravskoslezských Beskydech, kam se ptáci síří ze Slovenska (Křenek, 2010). V obou případech se jedná o příslušníky nejméně početné poddružiny tohoto druhu (*Strix uralensis macroura*).

Popis

Puštík bělavý je nápadná velká sova velikosti mezi výrem a puštíkem. Oproti ostatním sovám má výrazně delší ocas, který je patrný za letu i vsedě. Spodina těla je světle šedá až šedohnědá s tmavými podélnými pruhy, hřbet je tmavší s hustějším pruhováním. Ve světlém obličejo-vém závoji jsou výrazné černé oči. Na jaře se samec často ozývá hlasitým dutým houkáním vúhu, vú u hu hu, přičemž první slabika je zdůrazněna. Jeho hlas připomíná holuba hřivnáče. Hlas samice je podobný skřekům volavky popelavé. V blízkosti hnízda bývají puštíci nenápadní a jejich přítomnost mohou spíše prozradit až ozývající se vyvedená mláďata (Šťastný et al., 2006).

Způsob života

Puštík bělavý je stálá sova, která zůstává po celý rok věrna svému hnázdišti. Jen mladí ptáci se při hledání nových teritorií vzdalují až

Puštík bělavý.

Foto: Ivan Dudáček

několik desítek kilometrů od místa, kde byli vyvedeni. V našich podmírkách se vyskytuje převážně ve starých listnatých lesích, a to zejména v pralesovitých bučinách středních horských poloh. Hnázdí v dutinách, nahnilých pahýlech stojících silných stromů a ve starých velkých hnázdech dravců a kravců. S oblibou obsazuje budky (Hudec a kol., 2005).

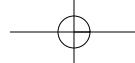
Tok probíhá v únoru a hnázdení začíná přibližně v polovině března. Snůšku tvoří nejčastěji tři vejce, která jsou snášena v 3–5denních intervalech. Jako u všech sov začíná samice sedět na vejcích od snesení 1. vejce. Samec se na zahřívání snůšky nepodílí, ale zásobuje samici potravou. Početnost snůšky je závislá na dostupnosti potravní nabídky. V příznivých letech ji může tvořit 4–6 vajec a v letech chudých k hnázdení vůbec nemusí dojít. Doba sezení je 27–29 dní a mláďata se líhnou

postupně, jak byla snášena vejce. Oba rodiče pak pečují o mladé asi 7 týdnů, než opustí hnázdo. Tou dobou ještě stále nejsou plně vzletná a rodiče je dokrmují ještě další dva měsíce. Po celou dobu se celá rodina pohybuje v okolí hnázdiště.

Plně opeřená mláďata ve voliéře před vypuštěním.

Foto: Bohuslav Kloubec

Význam a ochrana

Z důvodu nízké početnosti je puštík bělavý u nás řazen do kategorie kriticky ohrožených druhů. Proto si zaslouží plnou ochranu. Z dřívějších hnázdiš na Šumavě vymizel pravděpodobně díky kombinaci intenzivního odstřelu s některými nepříznivými okolnostmi vývoje životních podmínek (ubývání smíšených a listnatých lesů pralesovitého charakteru, silné kolísání velikosti populace v důsledku možných klimatických výkyvů a gradací drobných savců, genetická izolovanost málo početné populace) (Kloubec, 2000). Rozsáhlější nelegální odstřel je snad díky legislativní ochraně tohoto druhu minulostí a program reintrodukce se zdá být úspěšný. Dospod bylo v rámci reintrodukčního projektu vypuštěno již více než 100 mláďat, která tvoří základ současné šumavské hnázdni populace. Na tomto úspěšném projektu se podílí kromě Správy NP Šumava také Správa CHKO Třeboňsko, Zoo Ohrada v Hluboké nad Vltavou a několik dalších zoologických zahrad (Kloubec et al., 2005).

Puštík bělavý není potravním specialistou, jeho potravní spektrum je široké – převažují drobní hlodavci, méně drobní ptáci, obojživelníci a hmyz, ojediněle pak větší savci. Zvláště v letech gradace hlodavců tvoří hraboši, norníci a myšice podstatnou složku jejich jídelníčku, což přináší pozitivní efekt v biologické ochraně lesa. Při lově je častá denní aktivita. Z hlediska zmíněné trofické strategie nehrozí potravní konkurence ve vztahu k jiným predá-

Hnázdni párs mládětem. Foto: Bohuslav Kloubec

Vypouštěcí voliéry jsou umístovány v přírodních hnázdni biotopech. Foto: Bohuslav Kloubec

torům, ani strádání v podmírkách nedostatku potravy v období nižších stavů drobných hlodavců. Návrat puštíka bělavého do naší přírody by tudíž neměl mít žádné negativní důsledky. Navíc se jedná o druh původní s tím, že chovný materiál určený k reintrodukci pochází ze Slovenska, tedy z oblasti s výskytem stejné subspecie, která u nás dříve žila.

Pro hnázdění puštíka bělavého využívá i vhodné hnázdni budky. Foto: Bohuslav Kloubec

Hnázdni podpora

Součástí podpory puštíka bělavého v naší přírodě, a nemusí se nutně jednat jen o oblasti jeho reintrodukce, je instalace vhodných hnázdni budek. Ochota puštíků obsazovat vyvěšené budky je v tomto ohledu velkým plusem. Využívají toho například ve skandinávských zemích (Finsko a Švédsko), kde je velikost místní populace silně závislá právě na umělé hnázdni podpoře. Budky se rozmnístují do vhodných biotopů (staré listnaté porosty se zastoupením buku, jedle a smrku) s potvrzeným či předpokládaným výskytem puštíka. V hřebenových partiích vyšších poloh se instalují na vzrostlé staré kmeny do výšky cca 5–10 m a jejich rozměry jsou následující: dno asi 35x35 cm, výška stěn 60–80 cm a průměr vletového otvoru 20 cm. S oblibou jsou obsazovány také polobudky, u kterých přední stěna dosahuje do výšky cca 30 cm.

Poděkování:

Za odbornou kontrolu textu, cenné přípomínky a fotografie vypouštění puštíků bělavých do přírody děkuji Bohuslavu Kloubcovi.

Seznam použité literatury je k dispozici u autora.

Autor:

Ing. Robert Doležal
Ústav pro hospodářskou úpravu lesů,
pobočka Brno
E-mail: dolezal.robert@uhul.cz

Vysílačka s anténnou, umístěná na ocasním péru, slouží pro telemetrické sledování vypuštěných mláďat. Foto: Bohuslav Kloubec